

IK ZAL JE NOOIT MEER

Tatjana Almulu

Ik zal je nooit meer

Nijgh & Van Ditmar
Amsterdam

Deze roman beoogt geen waarheidsgetrouwe weergave te zijn. Voor zover verhaallijnen raakvlakken hebben met gebeurtenissen uit het verleden, geldt dat de auteur deze geheel naar haar eigen hand heeft gezet en feiten en fictie heeft gemengd. Hetzelfde geldt voor in het boek voorkomende personages en plaatsen.

www.nijghenvanditmar.nl
www.tatjanaalmuli.com

Copyright © Tatjana Almulu 2022
Foto auteur Aline Bouma
Omslag Kris Demey
Omslagbeeld privé-illustratie door Žarko Almulu
Typografie Zeno Carpentier Alting
NUR 301 / ISBN 978 90 388 0928 1

*Wellicht zijn alle draken in ons leven
Uiteindelijk prinsessen
Die er in angst en beven slechts naar haken
Ons eenmaal dapper en schoon te zien ontwaken*

*Wellicht is alles wat er aan verschrikking leeft
In diepste wezen wel niets anders dan iets
Wat onze liefde nodig heeft*

Rainer Maria Rilke, Brieven aan een jonge dichter

Proloog

De lucht is anders daar, stel ik me zo voor. Als ik mijn ogen sluit kan ik het voelen: hoe de oceaangeur zich in mijn neus nestelt wanneer ik diep in- en uitadem en hoe de wind alle spanning uit mijn buik en schouders blaast, ieder trillend spiertje rond mijn ogen tot rust maant, de moeheid van mijn gezicht jaagt. Ik zie mezelf zitten op het bovendek van de veerboot die me naar het eiland brengt: mijn uitpuilende koffer tussen mijn benen geklemd, mijn blik op het water gericht, speurend naar walvissen, al heb je vooral tussen mei en oktober kans ze te zien. En ik zou in april gaan.

Ik had alles uitgezocht en voorbereid. Vanaf het vliegveld in Boston eerst een stukje met een streekbus en daarna twee uur op die boot.

Op mijn telefoon was mijn afspeellijst met americana en pop uit de jaren zestig en zeventig al maanden voor vertrek langer en langer geworden. Dat was de muziek waar mijn moeder naar luisterde toen zij als twintiger de grote oversteek naar het eiland maakte. Fleetwood Macs 'Sara', 'Graceland' van Paul Simon – met die passage die altijd, altijd dagen in mijn hoofd blijft hangen:

*And she said losing love
Is like a window in your heart
Everybody sees you're blown apart
Everybody sees the wind blow*

En veel Joni Mitchell. Mitchells muziek doet me altijd denken aan mijn moeder, misschien omdat die in uiterlijk zo op haar leek – diezelfde ranke neus bedolven onder zomersproeten, diezelfde porseleinen huid en grijsblauwe ogen, een gezicht vol kalmte en tegelijk vol leven.

In een mapje op mijn telefoon had ik foto's opgeslagen van kleren die ik wilde dragen op het eiland: linnen jurken in aardetinten, een kleurige sjaal voor in mijn haar, een goede hoed. Poederige orangerode lipstick en diezelfde kleur op mijn teennagels. Bruinsuède sandalen, misschien een kleine hak voor een avond uit. Ik zou zo'n vrouw van de wereld zijn, die haar look aanpast aan de plaats van bestemming, maar tegelijkertijd stijlvast blijft.

Ik had al gekeken hoe laat ik uit welke terminal zou komen en hoeveel geldautomaten ik onderweg zou passeren om dollars te kunnen pinnen. Ik had opgezocht waar de bushalte was en welke bussen me dan rechtstreeks naar de boot zouden brengen, hoe duur de tickets waren. Ik wist welk tasje handig was om geld en documenten in te bewaren.

De reis zelf had ik me al zo vaak voorgesteld. De avond voor mijn vertrek zou ik nog neuken met Boas, de man met wie ik de laatste acht jaar doorbreng en een huis deel. Ik zou hem zo hard laten klaarkomen dat hij al die acht weken waarin ik op het eiland zou verblijven aan me zou denken wanneer hij zou masturberen. Hij zou me 's ochtends naar het vliegveld brengen. Daar aangekomen zouden we elkaar omhelzen en beloftes in elkaars oor fluisteren waarvan je nooit weet of je ze zult nakomen: *ik ga je missen, ik zal je iedere dag bellen, hierna gaan we meer tijd vrijmaken voor elkaar.*

Eenmaal in de VS zou ik te vroeg bij het schip aankomen, zodat ik voor in de rij zou kunnen staan. Als een van

de eersten op de boot zou ik een mooie plek confisqueren waar ik uren zou lezen, mijmeren en over het water uitstaren. Hopend op een teken van die walvissen. Tussendoor misschien gesprekken voeren met wat vriendelijke eilanders. Hoe dan ook zou ik buiten gaan zitten om die lucht te voelen. Hoe koud of warm het ook zou zijn.

En ik zou aan haar denken. Aan hoe mijn moeder op eenentwintigjarige leeftijd ook in haar eentje op net zo'n boot had gezeten, op weg naar datzelfde eiland, niet wetend dat ze daar ruim tien jaar zou blijven.

Ik weet niet hoe het is verlopen, haar leven daar; waarom juist Martha's Vineyard haar trok en waarom ze er al die jaren bleef. Ik heb nooit de kans gekregen om haar deze vragen te stellen. Ze overleed toen ik te jong was om in te zien hoe kostbaar dergelijke informatie is.

Daarom wilde ik afreizen naar het eiland, met haar in m'n binnenste: hongerig naar ontmoetingen met mensen die haar kenden in de eighties, om via hen mijn moeder te leren kennen als de vrouw die ze was voor ze mijn moeder werd.

Maar er kwam een pandemie tussen en mijn reis werd op de lange baan geschoven.

Het is het voorjaar van 2020 en ik zit niet op de boot, maar op mijn balkon in Amsterdam, met dezelfde wind langs mijn huid die iedere dag waait. De geur van regen hangt nog in de lucht, de zon schijnt, maar het is minder warm dan het nu op het eiland zou zijn. Mijn jasje houd ik aan, terwijl ik luister naar de spelende buurtkinderen op de binnenplaats. Het keffertje van de bovenburen blaft aan één stuk door en ik sluit opnieuw mijn ogen om toch even daar te zijn.

In de winter van 2008 ligt mijn moeder dagen achtereen diep weggezakt in haar kussen. Ze draagt een nachtjapon van flanel die de illusie wekt haar magere lijf nog te kunnen verwarmen. Over haar heen liggen katoenen lakens en wollen dekens tegen de kou, met aan weerszijden kussens ter beschutting. Er branden kaarsen. Ze ademt nog, een beetje haperend, dat wel, en met grote tussenpozen. Haar ogen meestal gesloten. Haar lichaam maakt zich klaar voor het proces van loslaten.

Wanneer stopt een hart met kloppen en laten ook de andere organen weten: het is goed zo?

Ik weet het niet. Ik ben er niet. Ik zit in de loge van het Concertgebouw en kijk hoe een sterrenorkest *Die Zauberflöte* opvoert.

Tijdens de ouverture zijn mijn gedachten nog bij haar, ik zie haar gezicht in dat van de voorste celliste, die heeft dezelfde hoge jukbeenderen als mijn moeder, eenzelfde geconcentreerde blik als zij altijd heeft. Ik denk aan hoe ik haar die middag op haar kamer een vluchtige kus gaf op haar vochtige rechterslaap, ze had niets gemompeld, geen teken van leven gegeven. Nu meen ik zelfs haar knokige handen in die van de celliste te herkennen, maar waarschijnlijk verbeeld ik het me, ik zit tenslotte tientallen meters van haar vandaan in een oncomfortabele roodfluwelen stoel.

Dan voert de muziek me mee, word ik afgeleid door het spektakel op het podium, de hulpeloze Tamino, de drie da-

mes die kronkelend over het podium hun koningin van de nacht bedienen, de gekke vogelvanger en zijn liefde.

In de pauze klets ik met mijn vrienden, drink ik drie cola's om wakker te blijven en ik vervloek mezelf om de te hoge, knellende hakken die ik per se wilde dragen en niet durf uit te trappen, we zijn hier immers in een van de mooiste concertzalen van het land. Ik denk niet aan haar.

Een paar uur later zit ik in een te volle auto met hongerige mensen, telefoontjes gaan weer aan en piepen – ik bedenk dat ik die van mij thuis ben vergeten. Eén toestel maakt het meeste lawaai: dat van Wouter, een vriend van onze familie, hij zit achter het stuur, klaar voor vertrek. Beslagen ramen en een zucht van hem, ik hoor het zijdelings terwijl ik met mijn vrienden discussieer over welke aria we het mooist vonden. Hij zoekt via de autospiegel mijn blik en ik weet al wat hij gaat zeggen voor hij de woorden gevonden heeft.

Later zal ik over deze avond vertellen: toen de koningin van de nacht die beroemde hoge f de wereld in spuwde, blies mijn moeder haar laatste adem uit.

September 2019

Tijdens een therapie sessie denk ik voor het eerst sinds lange tijd terug aan die laatste avond van haar leven en andere momenten rondom haar dood die ik jarenlang heb weggeduwd.

Het najaar doet zijn intrede, maar de warmte is het land nog niet uit en ik heb hard gefietst. Bezweet kom ik de kamer binnen van Jolie, mijn therapeute, en ga zitten op de leren stoel die plakt aan mijn benen dankzij mijn net te korte jurk.

Ze schenkt water in, vraagt naar mijn dag en na mijn triviale antwoord – *het is warm, hè?* – zegt ze: vandaag wil ik het over je moeder hebben, omdat het me opvalt dat je bijna nooit over haar praat.

Ik weet niet wat ik moet zeggen, ik schraap mijn keel, er schiet een ondefinieerbaar schrill geluid uit – is dit een reactie?

Mijn moeder is nu twaalf jaar dood en ik doe al die tijd alsof haar verlies weinig effect op me heeft. Mijn ogen schieten heen en weer door de ruimte, het zweet glijdt in straaltjes tegelijk van mijn rug – het voelt alsof ik in de fik heb gestaan en mijn huid ieder moment kan exploderen van de trekkende hitte.

Het is niet voor het eerst dat dit gebeurt. Wanneer iemand naar mijn moeder vraagt of een anekdote over haar deelt, begint alles in mij te protesteren alsof mijn lijf zegt: daar wil ik het niet over hebben. Soms krijg ik het heel koud, soms onnoemelijk warm, zoals nu, mijn ogen schie-

ten altijd ongefocust alle kanten uit.

Ik ben er goed in geworden dit soort signalen te negeren. Zolang ik doe alsof er niets aan de hand is, is dat ook zo. Wanneer mensen horen dat ze er niet meer is, en me de medelijdende blikken geven die ik zo verafschuw, dan wil ik schreeuwen: ik weet dat mijn moeder niet meer leeft, maar dat hoeft helemaal niet erg te zijn – kijk maar, ik leef toch, ik speel het leven uit, ook met een dooie moeder.

Alleen in de paar weken voor en na haar dood maakte de radeloosheid zich meester van mijn hele wezen. Ik herinner me hoe mijn zintuigen me af en toe in de steek lieten, alsof mijn zenuwstelsel zich voorbereidde op de klap en me, toen ze eenmaal dood was, in bescherming wilde nemen.

Eerst waren het mijn ogen. Op een willekeurige middag vlak na de kerstvakantie fietste ik door de januarikou van school naar huis. Het was een tocht van drie kwartier – dik een half uur als ik doortrapte – maar nu reed ik juist langzaam om het thuiskomen uit te stellen. Mijn broertje en zusje werden toen al door vrienden en familie opgevangen en die laatste weken voor haar dood was ik als enige van haar kinderen in huis.

Die middag had ik na school nog gerepeteerd voor een toneelvoorstelling waarin ik een hoofdrol speelde. Het improviseren, zingen en kloten met klasgenoten bood me de nodige afleiding van de situatie thuis. Daar zat ik iedere avond alleen met mijn moeders vriend aan tafel achter een bord koude spaghetti met een berg oude kaas, dat we zwijgend nuttigden terwijl zij boven in bed lag te kermen van de pijn. Na het eten deed ik een poging op weg naar mijn eigen domein op zolder haar kamer geruisloos te passeren. Daar probeerde ik de hele avond met een koptelefoon op

mijn huiswerk te maken, maar meestal verzandde ik in urenlange chatgesprekken met vriendinnen over de nieuwste MTV-realityserie of de vraag waar we deze vrijdagavond zouden gaan roken en drinken.

Toen ik na een lange dag school en repetities op de fiets naar huis zat, drong de winter door al mijn lagen kleding heen en dat waren er nogal wat: ik zat in een fase van zelfhaat en probeerde mijn lichaam op alle mogelijke manieren in te snoeren en te bedekken. Rillend zat ik op de fiets, toch nam ik een omweg door het bos om het thuiskomen nog wat langer uit te stellen. Het werd steeds donkerder voor mijn ogen. Ik knipperde een paar keer, maar de zwarte schimmen bleven achter mijn netvlies zweven. Mijn voeten bleven trappen, ik voelde hoe mijn fiets over de nauwe bospaden slingerde en realiseerde me toen pas dat mijn zicht begon uit te vallen.

Help, help me nou toch, wilde ik roepen, maar het geluid bleef steken. Ik trapte op de rem, probeerde een paar keer heel diep in en uit te ademen en nergens aan te denken om zo mijn angst weg te duwen.

Ik fluisterde: je bent niet in paniek, je bent niet in paniek, alles komt goed, alles komt goed.

Mijn ogen sloot ik, en ik bleef die zinnen herhalen. Toen ik ze een paar minuten later opende, waren de vlekken weggetrokken. Met een bonkend hart fietste ik de laatste kilometers naar huis, dwars door rood, ondanks mijn angst om ineem te zakken, een ongeluk te veroorzaken of zelf onder een auto te komen waardoor ik in coma zou raken of erger. Heel even dacht ik: hoe erg zou dat eigenlijk zijn? Dan hoef ik ook niet te dealen met mijn zieke moeder of een huis waar ik niet wil zijn, maar ik duwde de gedachte weg zoals ik de jaren daarna veel gedachten zou wegduwen, en ik zette het op een trappen.

De ochtend na de avond dat ik had gehoord dat mijn moeder niet meer leefde dronk ik een kop koffie in het huis van Wouter en Liesbeth, de vrienden van mijn moeder bij wie ik was blijven slapen, en ik proefde niets. Mijn smaakvermogen bleef weg, die weken na haar dood, maaltijden stelden niets meer voor, het maakte niet uit wat ik at of dronk: ik voelde alleen een weeïge stroom in mijn mond en keel. Het was voor het eerst in mijn leven dat eten me gestolen kon worden en geen verdoving of genot bracht.

Een paar dagen later wasten we haar lichaam. Ik zeg *we*, maar ik had er niets mee van doen. Ik zag alleen hoe ze frisgewassen in de kist werd gelegd door een paar van haar vriendinnen en ineens rook ze naar antibacteriële zeep in plaats van naar zichzelf, met een zweem van gedroogde lavendel, rozenolie en eucalyptus om zich heen.

Ik koos de jurk uit, het was er een die ik op dat moment verafschuwde, maar waarvan ik wist dat het haar lievelingsjurk was, ze had hem op het eiland gekocht. Het was een enkellang, kersenrood exemplaar, met getailleerd suède en een wijde rok. Door de ziekte was ze veel gewicht kwijtgeraakt en zat de jurk wat ruim, maar dat zag je toch niet in de kist. We drapeerden hem langs haar smalle lijfje. Ze draaide altijd rondjes als ze deze jurk droeg en had dan zo'n dromerige blik in haar ogen. Mensen kenden mijn moeder als een excentrieke vrouw die rustig om half negen 's ochtends gehuld in zo'n gewaad op het schoolplein verscheen, haar lippen roze gestift. Zo heeft de buitenwereld haar gezien, als een vrouw die altijd grappen maakte en soms spontaan een kus op de mond van een 'willekeurige' schoolpleinvader kon planten.

Thuis droeg ze meestal leggings en truien van een zachte stof, haar gezicht zonder een spatje make-up. 's Avonds als mijn broertje en zusje sliepen sloot ze zich vaak op in

haar slaapkamer en hoorde ik haar geregeld huilen. Misschien dat de jurk in mijn ogen symbool stond voor die gespletenheid van haar, die ik pas later zo zou benoemen, maar die me altijd tegenstond.

Toen ik haar in de kist zag liggen, opgedoft, maar nog steeds met haar ogen gesloten en de onmiskenbare grijsblauwe doffe huid, verloor ik opnieuw mijn zicht. Net als in het bos een paar weken eerder kreeg ik zwarte vlekken voor mijn ogen en was ik bang om onderuit te gaan.

De eerste dagen na haar overlijden leefde ik op de automatische piloot: ik zag mezelf van een afstand handelingen verrichten, ik hoorde mezelf praten. Alsof ik ergens boven de werkelijkheid rondzweefde, was ik zelf nog wel levend? Mijn stem klonk als die van een robot, blikkerig en emotioneel.

Op de dag van de begrafenis hoorde ik ineens verschil – toen ik zong. Mijn zangstem leek die eerste maanden na haar dood de enige uitingsvorm van het verdriet te zijn dat ergens in mij huisde maar dat op geen enkele andere manier echt voelbaar was, laat staan naar buiten kwam.

Ik herinner me alleen flarden van de dag van de begrafenis. Mijn lange zwarte rok, een riem die te strak zat. We zongen de berkenhoutkleurige kist met daarin haar lichaam naar buiten, het huis uit en de lijkwagen in. Een van haar vriendinnen zette ‘Dona Nobis Pacem’ in, de anderen volgden. Familie, vrienden, mijn broertje, zusje en ik.

Hoe komt het dat iedereen de tekst kent en in deze omstandigheden trefzeker een canon kan zingen? dacht ik.

Op straat bleven plukjes buurtbewoners stilstaan. *Stelletje ramptoeristen, kunnen jullie het zien*, wilde ik naar ze schreeuwen, maar ik slikte de woorden in.

Ik kan me niets herinneren van de rit naar de begraaf-

plaats. Met wie zat ik überhaupt in de volgwagen? Alleen met mijn broertje en zusje, of waren er ook anderen bij? Voerden we een gesprek of was het stil? Hoe ruikt het in een volgwagen?

Aangekomen op Zorgvlied liep ik zo snel als mijn nieuwe knellende hakken het toelieten over het grindpad naar een achteringang. Geen zin in medelijdende blikken. Binnen was het warm en vol; er stonden mensen buiten omdat de aula te klein was voor iedereen. Tussen mijn familieleden zat ik op de eerste rij en ik kraste met de nagels van mijn beide wijsvingers de donkerrode lak van mijn andere nagels af. Ik ontweek alle vriendelijke ogen en keek naar de grote foto van mijn moeder die op de kist stond: getuitede lippen, ondeugende ogen, een elegante bontmuts tot net boven haar wenkbrauwen. Naast mijn tante zat ik op de voorste rij, ze hield mijn hand vast, haar huid voelde koud aan.

Een voor een gingen we naar voren: mijn drie ooms – haar broers –, ikzelf en mijn broertje en zusje. Alsof we aapjes waren die een kunstje deden: kaarsen aansteken, gedichten voordragen, stukjes vertellen over haar en onszelf. Het voelde allemaal zo bedacht.

Mijn stem klonk schrill toen ik zei dat ik iets wilde zingen voor mijn broertje en zusje omdat we elkaar nu minder zouden zien en ik er altijd voor ze zou zijn.

Een snik ging door de zaal. Op het moment dat ik tegenover de honderden mensen stond, kon ik de bemoedigende glimlachjes en betraande gezichten niet meer ontwijken.

De eerste noten van ‘You’ve Got a Friend’ werden ingezet op de piano. Een van mijn moeders vriendinnen begeleidde me; zij zong regelmatig samen met mijn moeder. Hoe vaak ik hun tweestemmige versie van dit lied wel niet had gehoord op verjaardagen en andere feestelijke bijeen-

komsten. Nu zong ik alleen de melodelijn. Tijdens het zingen voelde ik mijn lichaam warm worden, mijn stem klonk weer als vanouds. Soms deed ik mijn ogen dicht, niet eens bewust, maar prettig schuilen was het wel, in het zwart daar achter mijn oogleden.

Die eerste weken bestond mijn leven uit een aaneenschakeling van momenten die ik voor het eerst meemaakte – ik verhuisde naar een klein dorp waar ik introk bij Pieter en Marijke, zij waren vanaf dat moment mijn verzorgers. Ik belde banken, verzekeringsmaatschappijen, internet- en telefoonproviders om overal mijn moeders dood door te geven. Mijn zintuigen keerden terug naar hun normale staat. Al snel na de begrafenis begon eten me weer te smaken, en er verschenen geen zwarte vegen meer voor mijn ogen.

In zijn algemeenheid hernam ik verrassend makkelijk het leven van voor de dood van mijn moeder. De meeste dagen was opstaan prima te doen. Ik kon mijn tanden poetsen, kleding uitzoeken, een bak yoghurt eten, een appel schillen en de trein naar school nemen zonder bang te zijn voor onverwachte tranen. Opletten in de les ging de ene dag beter dan de andere, maar dat was altijd al zo geweest.

Mijn weekenden bleven zich vullen met bioscoopbezoeken, soms een dronken avond in een willekeurige kroeg rondom het Leidseplein waar het stonk naar baco's en de vloer onder mijn voeten plakte. Ik bleef lachen, kletsen over onbenulligheden, dansen, stiekem roken met vriendinnen, maar sprong nooit volledig uit de band: ik stond nooit te kotsen van de drank, ik experimenteerde niet met drugs, naast zo nu en dan een paar trekjes van een laffe joint. Ik had nooit gaten in mijn geheugen na een avond uit, kwam nooit te laat thuis en was nooit buiten mezelf van woede of verdriet.